

ölelve magához. – A Boldogságos Szűz elhozta nekem a szívedet is, a harcba, a munkába, ami kettőnkre vár!

– A kép... a kép! – suttogta Gizella. – Te aludtál a szívedben már akkor is...

Lassan derengeni kezdett a hajnal.

Fölrezzentek. A kelő nap sugarai bíborba borították a szobát. Pirosan lángoltak komoly arcukon, s fölgyújtották az érintetlen fehér vánkosokat, mint titokzatos áldozati máglyát.

István nagyot lélegzett, szembefordult a nappal, s kitárta karjait:

– Neked ígértem, Boldog Anya!... Legyen tiéd minden: életem, országom, népem, gyermekeim...

Gizella, arcán és szemeiben a nap ragyogásával, felemelt fejjel, karjait szelíden leengedve lépett hozzá:

– Itt vagyok. ✓

✓ Ottó császár nem adhatott volna többet mondó ajándékot Istvánnak, akit testvérül fogadott a Civitas Deiben. Az augsburgi győztes ereklés dárdája, melynek felemelésére egykor Véres Bulcsú kalandja s vele a régi magyar dicsőség fűlt gyalázatba, a német törzsek egységének lett szimbólumává. Frank, bajor, szász akkor fogott össze először, feledve az egymást rontó torzsalkodást. S akkor forrt össze az emberrel a német föld is, első ízben, örökre emlékezetes módon. Kiáradó folyók, utat záró hegyek, lóbukató erdők harcoltak a páncélosok szövetségében a barbár vezérek, Bulcsú és Lél ellen. Rettenetes bosszút állott Germánia ötven esztendő folyton vacogtató rémületéért. Azóta, ha német ember meglátta ezt a szent jelvényt, tüstént feledte, milyen törzsbeli: a vér közösségének misztikus hatalma hozta lázba. Ezért tört ki az akaratlan lelkesedés István német lovagjaitól is, mikor Hermán gróf azt a dárdát felmutatta.

Egyébként azt sem kell feledni, hogy egyedül Bulcsú leve-rese tette lehetővé Nagy Ottónak azt, amire voltaképpen vágyott. Csak ezután fordíthatta arcát Itália felé, hogy a római impérium újjáteremtésének álma a valóság peremén jelenhessék meg. Ez meg viszont a magyar nagyúrnak lett szerencsájévé: meglapulhatott, s felkészülhetett a jövőre. Nagy és sokrétű múlt ködét kavarta meg hát most a híres dárda nyele.

Igaz, ezúttal a béke és a szövetségi hűség jeléül szánta a küldője.

De azért, ahogy Gizella is észrevette, megrándult István keze, mikor utánanyúlt, s megsápadt a nagyúr orcája is. És a gyűlöletes emlékezés zúgása morajlott végig azokon a magyarokon, akik nem tudtak feledni.

Akkor, az első pillanatban Istvánon is átnyargalt a tiltakozó magyar vér lázadása. De a császár szép gondolatának meglátása azonnal fölbe kerekedett. Aki kiadta kezéből a német dicsőség jelét, s éppen az övébe, az hitet tett ezzel a világbéke és testvériség új valósága mellett.

Ezt kiáltotta akkor a vitézek felé, s ahogy fellökte jobbjaival, a mozdulatában benne volt az is: jaj annak, aki ezt a békét megtöri. Erre rántottak kardot s hujjogtak körülötte a katonák.

De a zúgolódók szemében mindez csak egyet jelentett: az idegenek harcát a szabad magyarok ellen. Semmi se hirdethette volna nekik világosabban, mint ez a jelenet, hogy a fiatal Árpád-fi eladta magát, s maga áll a gyűlölt ellenség élére.

Néhány nap múlva már Koppány hadait zúditotta meg a dárda szele.

– Igazad volt! – csikorogta a vezér Tarkácsnak. – Megcsalt az az asszony, gyalázatosan... Hazug könnyeivel, ki-győhitegetésével csak időt akart nyerni. S én, ostoba barom, belementem. Ládd-é, megházasította fiát a német apácával, s nászmenetül hozta reánk a bajor disznócsordát! A császárt nyerte meg maguk mellé, az egész világot!...

– Ne ordíts! – csitította a táltos. – Gondolkoztam én ezen. Magát csalta meg. Aki néméhez kapaszkodik, ebül jár. Mit kaptak ők a császártól? Egy rozsdás nyelet.

– Mire gondolsz?

– Hát arra, ami van, Koppány. Páncélosokat remélt az asszony, sereget, mindent. Mert fél tőlünk. Fél az igaz magyaroktól. Azt hitte, ha egy szoknyát – ki tudja, milyen utol-

sót – idedobnak a fiának, hogy egy országot kapjanak érte zsákmányul, mindjárt fegyverrel is jönnek, elfoglalni. Eb a német, Koppány. Csak a dárdáját küldte a császár. Győzzön a fiú azzal, ha tud. Az ősei gyalázatának jelével. No, a császár hatalmának jelével is. Mert ez annyi, ugye, mintha ő maga lenne itt, minden seregével?... Csak semmivel fizette ki a kölyköt, mondom.

– Akkor hát...

– Tépd ki a markából, s verd keresztül a hasán te!

– Én kezdem?

– S miért ne? Arcul csapta a törvényt, semmis módon kiáltatta ki hadnaggyá azt a Bajkot az apja. Vele állsz szembe most már, s mire várj?

– A nagyúr él még, nekünk – mordult Koppány. – Éppen, mert semmis, mit számít a kölyök s a hadnagysága? Hiszen ha támadna, ha jöne az idegenjeivel!... Minden magyar a miénk lenne akkor. Magad biztattál ezzel.

Tarkács semmit se szólt erre, de másnap azt mondta:

– Át kell adja a nagyúr a vezéri kardot neked. A hadnagyok jóváhagyják. Mert beteg ember nem parancsolhat tovább. Asszonyi ravaszság, hitegetés, császári csúfolkodás folyik körülötte, s nem akadályozhatja meg, mert beteg, no. Ezt mindenki belátja, s ha ő maga elküldi neked a kardot...

– Ő maga?... Megháborodtál, nyilván!... Hát nem a fiáért teszi mindezt?

– De. Azt mondom én is, éppen. Mindent megtesz a fia fejéért, ezt is, ha az a te kezében lesz. S ha az asszony is kéri, mikor a te sátorodban őrzik... őt is...

– Mi... mit gondoltál ki? – ugrott fel Koppány, megsejtve a táltos gondolatát.

– Halálos játékot. Tigrisnek valót. Méltó feleletet a dárda. Az asszonynak is, aki megbolondított... ahogy előre mondtam... De ehhez merni kell, Koppány!

– Merni?... Hadd hallom!...

Alkonyatkor kürtszó hívta a hadnagyokat a vezéri sátorba. Sötét lett, mire oszoltak. De nem pihenni. Parancsok csatantak. Róták zörrentek. Csapatok suhantak tova az éjszakában.

Mikor a nap felkelt, Csanád úr Böszpörém bástyájáról látta, hogy keletről s délről had hullámszik a láthatáron. De csak a távolban bukkant fel s feketéllett kígyózó vonala. Néha előőrsök nyargalásztak közelebb, mintha csalogatnák, ingerelnék, hogy kirobbanjon rájuk. Aztán tovatűntek. De nyugatnak, az erdők felé egy másik menet hosszú csikja vonult.

Csanád úr megzavarodott. Az ő feladata a hadi út védelme volt. Minthogy komoly sereg csak ott nyomulhatna elő, Esztergámnak. De a hadi úttól távol maradt minden mozdulás. Az erdőségen át tán, kerülővel?... Vadászni, kisebb csapat, igen. De támadó lovas sereg, főhad?... Marhaság!... Mit akarnak akkor, itt az orra előtt, ezek a darazsak?... Lekötni a figyelmét, világos... Takar valamit ez a játék. De mit?...

Ette a méreg, hiába. Végre is csak arra jutott, hogy a hadi utat elállja s tisztán tartja. Ez a dolga, semmi egyéb. Azonban mégis futárokat indított Esztergámba, hogy mozdul az ellenség, vigyázzanak.

Napokig tartó játék kezdődött a vár körül. Csanád ki-ki-röpített egy-egy őrjáratot, hogy a környéket vigyázza. De ezek elől nyíllövésnyi távolon túl szétrebbentek a felbukkánók. A had éle fel-feltűnt s elenyészett megint. Egyik éjjel tábortűzek fénye verődött az égre, a tó felől. De más éjszaka sötét maradt minden, a világ végéig. Negyedik napra virradólag több száz lovasból álló zászló nyomult előre. A készenlétben álló vári róták lassan eléjük trappoltak. De azok hátat adtak megint, s eliszkoltak a fenébe. A vár körül s most már az erdők felől is, csend!

Aznap visszaérkeztek az Abához menesztett futárok is.

Ott semmi jele a mozgásnak, Fejérvár környékén. Csak itt készülhet hát valami, amivel őt akarják lekötni vagy kicsalogatni a bitangok. Esztergámot mért féltse?... Amíg ő áll, nem jut oda derék sereg, ismételtette magában. Figyelmeztette Veczelint, a hírvivők megelőznek bármi komoly támadást. Egyebet mit tegyen? S a gyepűt ott fenn jól védik úgyis.

A mozgolódás ötödik napján, délután, három lovas nyargalt Csanád őrszemei felé. Vezetőjük feltartotta jobb karját, jelöl, hogy követek.

Csanád elé kísérték őket, a várba.

– Mit akartok? – dörrent rájuk az úr.

– Én, Beke – lépett elé a szóvivő –, Koppány úr nevével s szájával köszöntelek, Csanád úr. Azt izeni a vezér: nyisd meg a kaput hada előtt holnap reggel.

Csanád kiyeresedett, s ordított:

– Karóba húzatlak a bástyán, pimasz! Hadd lássa a küldötök: ez a felelet.

Beke nyájasan helyeselt:

– Tudtam, uram. De van egyéb is. Amit nem ösmersz. Azér ordítasz a tisztességes emberre. Esztergámból izeni ezt neked Koppány úr.

– Miféle marhaság ez? – dühöngött Csanád. – Kölyök vagyok én, hogy mesélj?

– Nem mese ez, uram. Parancs ez. Nekem, hogy megmondjam, neked, hogy szót fogadj. Mert ha nem: tégedet húzat karóba Koppány úr holnap este. Mégpedig István úr s a nagyasszony szemeláttára. Megmondtam.

– Vessétek ki a kapun! – üvöltött Csanád a legényeire.

– Lódulj, vagy kettéhasítlak, piszok fajzat!

De mindjárt lehült, ahogy kilódították a szemteleneket.

– Mi a fené ez? – hökkent meg. – Ismernek engem, nem lehet gyermekmese csak.

Hamar szalasztott egy tisztet utánuk, hogy vegye ki belőlük, mintha csak maga szeretné tudni.

– Erősködtek, uram, hogy igaz – jelentette a tiszt idő múlva. – Márminthogy Koppány úr maga izente. De még akkor hagyta meg, mikor a Bakonyon keresztül Esztergámnak indult. Hogy most jöjjenek, s mondják meg neked. Hatodnapja ma, hogy így parancsolt. Ezek azt mondják, holnap itt lesz, István úrral s a nagyasszonnyal. És hogy akkor már ő lesz a nagyúr...

– Hogy az ördögbe vitt volna hadat oda? – mordult Csanád. – Aludtunk tán mink, hallod-e? S azok ott?...

– Azt mondják, uram: nem vitt Koppány úr hadat. Csak kisebb erővel ment. A nagyja itt áll, előttünk. Nyavalya érti.

– Akármilyen ez, ma nem alszunk – hörkent Csanád. – Egy róta vágtsa előre a hadi úton, s ügyelje, nehogy onnan essék a nyakunkba valaki, s kétfelől nyomjanak meg. Indulj már!...

Virradtig járta maga is a falat. De egész éjszaka csend volt és sötétség.

...Az ifjú házasságok künn ültek a sziklán, a Duna felett.

Csillagok szikráztak a fekete égen, s körülölelte őket a rejtő éjszaka. Csak a Duna mormolt ott lenn, magában dohogva.

– Látod, itt vergődtem én annyiszor! – mondta István halkán, s magához ölelte felesége hozzásimuló derekát.

– Néztem s hallgattam a folyót, mely töletek jön. S gyűlöltem, Gizella. Éhes foglalat hoz, halált s német Krisztust – ezt gondoltam. De lám, téged hozott, nekem.

Az asszony férje mellére fektette fejét, s a sötétben felnézett rá, szemét keresve:

– Most már nem gyűlölöd? – kérdezte szerelmesen.

– Senki se tudja – rázta fejét István, felelve közben –, de te tudd s vállald...

– Mindent, veled...

– Azzal küszködtem én mindig, hogy két Krisztus van tán. S valamelyik hazugság, mégis. Radla egyszer felolvasta

nekem a Mennyei Jelenésekből ezt a sort: Imé győzött a Juda Oroszlánja, a megöletett Bárány. Oroszlán és bárány: ez az, amit sehogy se értettem. De most már, hogy itt vagy, tudom, miként lehet. A férfi és az asszony szívében, együtt. Bennem és benned. Eddig egyik se volt, enélkül. De most általam oroszlán s általad bárány. Az enyém a harc, és a harc sebeket üt. De tiéd a gyógyítás: te bekötözöd. Én az igazság pálcáját tartom, s az igazságnak nincs szívé. Te az irgalom fátyla vagy: megelőzhetsz, takarhatsz, megbocsáthatsz. Nekem parancsolnom kell majd, követelni, erőszakolni. Te rábeszélhetsz, kérlelhetsz, széppé teheted a jót. Virágfüzér te, a pallos élén. Ketten egy. Így gondolom most. Akarod?...

Csak forróbban ölelte át Gizella a nyakát, néma válaszul. A boldog megértés úgy szakadt rá, mint súlyos májusi zápor, illattal s ígérettel teli. Szent volt neki a küldetés eddig is, de félelmes és rideg. S szűzi vére parancsoló fellobogását e percig titkos árulásként rettegte szíve mélyén. De most küldetés és szerlem összeolvadt, s igazzá vált a férfi lelkének ebben a szépséges kitárulásában. Most már a kínhalál is csak gazdagíthatná boldogságát, s akármi keserves robot pora se lepheti be a ragyogását soha.

– Mondj valamit, amiben segíthetek neked, igazán!

– Apám földeket adott az idegen lovagoknak, akik kardjukat ajánlották fel neki. Sok, sok földet, irtatlan, töretlen gyepűközöket, a szabad törzsek szállásai között. Mert lásd, a magyar csak akkor volt egy, ha nyargalni, ölni lehetett. Akkor is csak néhány törzs állt össze, többnyire. De máskor egymástól is tartva, féltékenyen elkülönültek, s halálos pusztákat hagytak egymás között, a gyepű körül. Az ország nagyobbik része ilyen ma is. Apám így ékelődött közéjük, ezekre a pusztaságokra, az idegenekkel. De mi másként fogjuk folytatni. Várat s templomokat építünk rajtuk, új magyar életet telepítünk oda. Céltalan kóborokat, földtelenekeket, jobb életet keresőket, minden törzsből. Embereket ne-

velünk belőlük. Miért műveljék a földet csak idegen rabok, cselédnépek s foglalók? A föld csak ahhoz hű, aki megmunkálja, s nem ahhoz, aki csak ölni, rabolni röppen ki róla, s emésztetni száll vissza, kurta heverésre. Azt akarom, tanulja meg a magyar is, hogy kell bánni vele, szeretni s kiérdemelni áldásait. És mondd: miért álljon a magyar csak száját tátva, mikor az idegen mester templomot, várat, palotát épít? Építsen a magyar kéz is, váljék mesterré, hogy tudja, miért él. Aztán sokszor gondoltam: miért ne tudna a magyar is arcot faragni, szentképet írni, szép betűkkel bölcs s áldott tanításokat hártýára örökíteni? Hát a mi oltáraink előtt s kólostorainkban mindig csak idegen papok imádkozzanak és tanítsanak? Magyarok is legyenek papokká, szerzetesekké. Tanuljanak lelki dolgokat ők is, ne maradjanak állatok. Legyenek ők a mi népünk vigasztalói, akik belőle valók, s tudják, mi fáj neki. S vajon a mi asszonyaink, leányaink nem tudnának-e olyan munkákat művelni, mint az idegenek? És nekik nincs-e lelkük, akár azoknak? Nem válhatnának közülök is Krisztus jegyesei, akik a harcolókért s dolgozókért ártatlan tisztaságban imádkozzanak? Mondd: ez a mi kettőnk népe nem kiálthatja egyszer bele a nagy világba a maga lelkét, tulajdon életét s igazát?...

— Igen, igen — suttogta az asszony megindultán —, amit te akarsz, hiszel és cselekedni fogsz, az Krisztus akarata, a te... a mi népünkkel. S én veled imádkozom és küzdök érte, ha megengeded.

István lehajolt, s forró örömmel csókolta meg a száját ezekért a szavakért.

— Adalbert atya feltárta előttem a világot — mondta később. — Minden nép Krisztushoz siet most, a nagy esztendő küszöbén. Mi is megyünk. De azt akarom, hogy az egész világ segítsen benne, ne csak a német pártfogoljon. Jöjjenek igazi lelki katonák ide olaszok, franciák, csehek, lengyelek közül is, mert csak így lehet, hogy magyar lelket építsenek.

Itthon pedig meg kell változnia a világnak. Mert csak akkor leszek boldog, ha szabad magyar urak, a legjobbak, legvitézesebbek lesznek büszkék arra, hogy rájuk bízom a váraimat, s végezhetik megyéim kormányzását. Ország tanácsát fogják ezek alkotni segítségemre, s főurai lesznek a magyaroknak, mellettem. Nem egy törzsnek, hanem minden magyarnak, az egésznek. Megtanulunk minden jót az idegenektől, s megbecsüljük érte, magunk között. De minket magunkért kell tisztelnie a világnak, s reszkessen, aki nem tisztel!... Lásd, mindent elmondtam neked most, s könnyű volt, igazán. Eddig, mióta, csak hánykódtak bennem ezek, s zavarosan gomolyogtak. Ma kijött, így, az egész. Mert van már, aki megértse és segítsen benne... De addig még harc lesz...

— Győzni fogsz! — súgta az asszony nagy bizonyossággal. — Azért születtek ezek benned, hogy győzz és megvalósítsd!...

István nagyot lélegezve nézett az égre. Aztán asszonya ajkai közé csókolta:

— Köszönöm.

Összeölelkezve mentek be a házba, álmaik vizén lebegve, tovább álmodni.

Észre se vették Dölit, aki mozdulatlan-éberén állt a küszöbön, s ragyogó szemmel tárt ajtót nekik.

Róluk gondolkozott, és isten bocsássa meg neki, Bogárkáról s magáról is, mikor egyszerre csak arra rezzent fel, hogy messze délnyugaton vörösen lángol az ég az erdők felett.

Még magához se térhetett döbbenetéből, mikor új tűzfény csapott fel, dél felől, közelebből.

— A gazdaságok égnek! — nyargalt át rajta a rémület. — A nagyúr falui az erdő irtásaiban s az állatok istállóiban!

Rohant Veczelin úrért.

Veczelin már értesült Csanád hírnökeitől, hogy a mozgolódás megkezdődött, s arról is, hogy a Bakony felé volt valami érthetetlen szivárgás.

Ő, ellenkezőleg, úgy magyarázta, hogy ez az utóbbi a csel, a támadás Csanád s a hadi út ellen irányul majd. Azért vigyázókat küldött oda, messzi előre, s a Nyírkő őrseit is megkettőzte. De onnan semmit se jelentenek.

A várban már csak a legszükségesebb testőrséget tartotta. A had csatakészben várakozott a sikon. Középen a zsoldosereg, a két szárnyon a magyar lovasság. Hunt, Pázmán, Deodátó, Tibold és Hermán most már kint aludtak, csapataiknál.

De a szárnyakról két nap óta aggasztó híreket kap. Szökösnek a legények az erdők felé, délnyugatnak. És ha ez szórványos is, a könnyűlovasságban van valami nyugtalan-ság, fegyelmetlenség. Ennek a Dölinek, úgy látszik, mégis volt valami igaza. A méreg elhátolt közéjük.

Szemeit dörzsölve, elharapott szitkokkal pillogott az éjszakai tüzekre. Ezek a szökevények gyűjtják-e a majorságokat s hajtják el a csordákat, vagy alólról jött volna csakugyan valami ellenséges kihívás? Ördög tudhatja. Lehet akármed-lyik. De nagy haderő csak az úton jöhetne, ez a való igazság.

– Hajnalig várni kell – mormogta. – Akkor riasztó rótát küldök. Most már úgyse segíthetünk azon, ami ott hamvad.

Azért a palota őreit végigjárta most is. Helyükön álltak, s Döli nem talált köztük férget.

Veczelin szeretett volna szólni a nagyasszonnyal. Vagy Istvánnal. Vagy mind a kettővel. Igen nagy súly nehezedett most az ő csontos vállaira, társtalanul.

De a nagyasszonnyal már három nap óta egy-két szót ha válthat nagy sietve. A nagyúr állapota végleg rosszra fordult. Ha nem is mondta így a nagyasszony, ő kivette a szeméből, színéből, ideges rándulásából. És tudta, hogy Radla szinte lesben áll a halotti szentségekkel. Reménykedik, hogy hátha mégis hívatná a nagyúr? Tán megtörik kemény félpogány lelke a vég előtt, s ő valahogy átsegítheti az idvezültek paradicsomába!... Ejtett is el valami effélét, emlékszik.

A nagyasszony arra kérte Veczelint: kétszerte vigyázzon s legyen résen most, hogy őt a beteg foglalja le egészen. Perc-re se hagyhatja magára. És hogy Istvánt se zaklassa, amíg lehet.

Mit tegyen hát?... Tán mégis keltse fel a herceget a fiatal felesége mellől? Vagy még hagyja ma?... Hej, csak ezzel a vad, kiszámíthatatlan barbár támadással végezhetne már! De az isten tudja csak, hogy fog sikerülni!

Dörmögve próbálta nyugtatni magát, hogy Koppány messze van még. Szét kell ugratni ezeket a bitang gyűjtogatókat, s erre elég lesz néhány megbízható lovas róta is.

S mihelyt beszélhet Istvánnal, indulni, indulni!...

De még alig pirkadt, mikor véres fejű pásztor vágatott be a várba.

Amit hírül hozott, hihetetlen volt. Veczelin nem tudta, miféle csel ez, vagy csak rémlátás?... Esküdözött a pásztor, s nem volt tréfa a vágás se a koponyáján. A kendő alól, amit rákötött, vastag, alvadt csomó mögül most is vér szivárgott. Csak ilyen koponya maradhatott egyben ekkora csapástól. Nyavalyatorós hebegéssel bökdöste ki, miből menekült.

– A fejedelmi faluk égtek le az éjszaka, azok hát! S porrá tették a szép gazdaságokat. Csordát, ménest, nyáját, kondát, mindent elhajtottak. Hogy törhettek át a gypűn? Hát csak- is úgy, hogy az örök átengedték őket. Ahol nem, ott meg el- nyomták az ellenállókat. De árulók vannak, uram, árulók! Vári emberek vezették ránk őket, azok a gazemberek! Meg- ismertük, de nem is titkolták, röhögve estek nekünk a hóhé- rok... Mi had jár az erdőkben, teremtöm!... Sereg az, uram, a vadcsapásokon nyomakodik előre... Még ma kijut- hatnak a vári síkra, még ma!...

De amit ezután mondott, arra ordított fel Veczelin:

– Hazudsz, ember, vagy a szemed káprázott!

– Ebbe a nyomba üssön belém az isten haragja, ha nem igaz, uram!... Koppány úr, ő maga van ott a dülökkel!...

Még jól meg is táncoltatta a lovát a tüzek fényében, hogy lássuk, csakugyan ő az. Akiket futni hagytak a sebükkel, mint lám, engem is, azoknak utánakiáltotta: Koppányt látátok, hé, ne felejtsetek!...

Délig még vagy öt-hat menekülő erősítette meg ezt a boldondító hírt Veczelin előtt.

Nem tudta, nem is akarta feltételezni Koppányról ezt az örültséget. Mert Csanád hírei mégis azt mutatták, nagy erő van Böszpörém előtt. De akkor megosztott sereggel hogy mer erre törni s tán Esztergámot megtámadni ez a veszett bika?... A síkra ki nem bújhatik, ez biztos. Bárha a fő ereje volna itt, ami képtelenség, lennebb, nyugatról oldalba kerülhetné az ő hadát. De ez neki volna baj, hátában a Lél törzs hadnagyaival. Vagy tán az erdőbe akarja őt csalni maga után? Lesből lenyilazni?... Ostobaság! Tudja, hogy a páncélos nem mehet a fák közé... A hadi útra tör ki mégis?... Nem lehet. A Nyírkőről korán észrevennék. Valahol, valami kanyarodónál átlophatja magát egy kis csapat, talán. De órákig vonuló had semmiképpen... Átvágni a hadi utat, s keletről kerülve jöni a várnak, a hegyeken?... Ötven ember, ha eljuthat így, idáig. – Jó-jó! – dohogott önmagára türelmetlenül. – De mért van hát itt ő maga, miért? A vezér csak a főhaddal lehet, azt nem bízhatja másra... Fene ezekben a gaz ázsiaiakba! Nem törődnek a tisztességes lovagi harc szabályaival! Alávaló, rejtelmes, vadállati cselekhöz folyamodnak örökké!... S ő mit tegyen most?...

Felcsörtetett a palotába. Kérte a nagyasszonyt, mert sürgős, hiába.

Sarolton átvirrasztott éjszakák sápadtsága. Szemeiben halálós bánat. Csak félig hallgatja Veczelint. Lelke visszafigyel, a haldokló nagyúr szobája felé, a vastag függönyökön túl. Erőlteti magát, hogy megértse, miről van szó. Végre szaggatottan szól:

– Ma még... csak ma még, Veczelin!... Ma állj még

magad helyt érettünk!... A várra rá nem törhet holnapig... És a síkon nem mer megtámadni... Ne adj neki teret, Veczelin!... Nyomuljatok előre, nyíllövésen innen, az erdőig. Ha nem tud kitörni, láncot formálni, rohanni, csak bolydijába nyilazhat rátok. És a gyalog láncingesek, Veczelin!... Ők visszanyomhatják a fák közt, ha csakugyan...

– Igaz! – lobbant Veczelin szeme elismeréssel. – Jól mondd, nagyasszony. Ez a helyes... S István úr?...

– Hagyd még ma, Veczelin... Csak ma még, legalább... az asszonya mellett... Látnod, én se hívtam ide még, pedig...

Valami zaj hallatszott, hátul. Megrezzent, intett, s eltűnt a függöny mögött.

– Katona ez, vezér! – vágott utána a fejével Veczelin. – Bújába, bajába is meglátta, mit lehet s mit kell. Úgy legyen, ma... Holnap?... Holnap meglátjuk.

Tanácsot tartott a lovagokkal, s alkonyat előtt megmozdult a sereg, hadirendben. Háromezer lépést ment előre a nehéz derékhad, s a két lovasszárny félkörben a hadi úttól a nyugati sík bejárájáig terült szét. A vár s a harc vonal között, középen a hátvéd, rótákba tagolva.

Járőrök lopakodtak előre a völgy nyílásokon, délnyugatnak. Csillaggyúlásra egy kivételével valamennyi vissza is tért. Az erdőség messzire csendes, az ellenség visszavonult, vagy lapul valahol, a felégetett majorok mögött. Csak Döli őrzőjét várta hiába Veczelin úr.

A vár tökéletes biztonságban pihent az éjszaka szárnyai alatt. Csak megbízható, kicsi testőrség maradt a fejedelmi ház körül. Madársereg, ha lecsaphatna oda a levegőből. Ebben nyugodott meg a vezér.

Így gondolta Döli is. Előre megkérte Veczelin urat, hogy éjszakára visszatérhessen a testőrségbe. Mindenkit ismert, aki ott maradt, emberei voltak, esküdt bajtársai.

Még a nap jól fent járt, mikor a járőrrel behatolt a sűrűbe. Ő ismerte itt legjobban a járást, ifjú urával keresztül-kasul barangolta rég a környéket. Ezért nem nélkülözhetette Vecze-
lin úr Döli kémlelését, ha biztosat akart tudni.

Annak a csapásnak vette útját, melyen Koppányék vonul-
tak el a vadászat után, mikor ő mutatta nekik az utat. Ezt is-
meri nyilván legjobban az ellenség is. A majorok és pásztor-
szállások felé vezet, melyeket az éjjel felégettek.

Még volt itt egy hely, melyet jól ismert Döli. A remete Já-
nos atya barlangtemploma, éppen félúton az erdőszél s az
első major között, a hegyoldalban.

Ha ezt a barlangot elérhetik, még mielőtt a nap lemegy,
onnan messze beláthatnak a völgyek nyílásaiba.

Csend volt mindenütt. Rejtelmes, furcsa csend, melyben
csak saját vére pattogását hallja a figyelő füle.

Fennebecske, a sziklákat takaró fák között, ott van a bar-
lang, kiugró lapos homokkő pad hátterében. Oda egyedül
kúszik föl Döli, hogy zajtalanabb s észrevétlenebb legyen.
Társai, lovát kantáron tartva, megvárják lenn, s aztán for-
dulnak vissza.

Még csak ezt a néhány bokrot kell félrehajtani, s meg-
látja a barlangot. A szelíd, kicsi János atya bizonyosan
most is ott térdepel gyarlón összerótt keresztje előtt, s
imádkozik báránykáiért. Talán észre se vette, nem is tud-
ja, mi történik körülötte a gyilkos világban. El van me-
rülve, úgy látszik, a mennyország titkaiban, mert egy mocca-
nása se hallszik.

Döli elhárította az ágakat, s bepillantott. Hiába, elkiáltotta
magát, hördülve a rémülettől s a keserű dühtől.

János atya ott függött a barlang előtt, a maga ácsolta ke-
reszten, kifacsart karjainál fogva felkötözve, mezítelenül.
Ahogy a karokat hátrafeszítették, a fej felfelé billent s úgy
maradt, hátraesve a keresztfa oszlopának tetejére. Ritka ősz

fürtjeibe fekete vér tapadt a koponyáját bezúzó baromi csa-
pás nyomán.

Előbb leütötték, s aztán pogány gúnnyal felhúzták a ke-
resztre, letépve róla csuháját.

Döli egy szökkenéssel ott termett, s a felháborodástól
reszkette nézett fel a halottra, hátravetve fejét.

Valami surrant, s ő a torkához kapott, vérbe boruló sze-
mekkel. De a pánya hurka már összeszorult a nyakán, s a
föld kicsúszott talpa alól. Döndülve vágódott el a sziklán, a
fullasztó, faggyas kötél gyilkos szorításától ájultan. Csengő
fülei még hallottak valami röhögést, ordítást, de aztán
minden összefolyt.

Nem tarthatott sokáig, mert még mindig piros volt az ég,
mikor magához tért. A nyaka fájt, keservesen, s bedagadt
torka nyilallott, ahogy nyelt egyet. Egész teste tüzes lüktetés
az esés zúzódasától. Lábai összekötözve, s hátracsavart kezei
a pánya végéhez gúzsolva.

Miért nem ölték meg? Ez volt az első, csodálkozó gondo-
lata.

– Élsz, komám? – rikkantott valaki.

Háttal állt a lángoló égnek, arcát nem láthatta Döli. Kop-
pány embere, biztos.

Nem válaszolt.

– Ügyesen dobtam, he? – nyertett az ember. – Nyíllal is
lehetett vóna. Lökdöstek a többiek, hogy eresszem beléd.
De nem addig a! Györ úr erősen kikötötte, hogy élve adjunk
a kezébe. No, ekkora szerencsét!... Hogy egyenest a mar-
kunkba futottál!... Hát ezért csináltam így, csikós módra.
Mer az voltam én, csikós, Koppány úrnál. Bulcsú-maradék,
rab... most szabad vitéz már!... No!...

Hozzárúgott.

Döli összezsikoritotta a fogait. Türt. Hallgatott.

– Nem szólsz... Tán megnémultál?... Jó!... Elmen-
tek a hírrel Györ úrhoz. Nincs messze innen, csak az első

hamurakásnál. Maga jó érted bizonyosan, néhány jó fiúval, akik értenek a nyúzáshoz... Hát csak készülődj a táncra, komám!... – Kiment.

Döli most, hogy a barlang nyílása felszabadult, egyenesen odalátott János atya keresztjére. Az utolsó visszfény verődött rá az égről. A vértanú nagy, megtört szemei a búcsúzó fénybe néztek. Arca nyugodt volt, az imádság komoly öröme rajta. Döli megilletődve nézett fel reá.

Ahogy a világosság kialudt, körös-körül rázendítettek az erdő éjszakai muzsikusai. Mit törődtek azok az emberek gyalázatosságaival? Vagy nagyon is törődnek, villant Döli lelkébe borzongatóan, s János atyát dicsőítik, aki a madaraknak is jótévedője volt.

Most meghal ő is, nemsokára. De ez a gondolat nem borzolja meg a gerincét. A szétrombolt szent hely s ez a szent halott itt egyszerre különös csendet leheltek a szívébe. Valami édes irigységet is. A kicsi öreg Uráért halhatott meg, s milyen dicsőség neki, hogy keresztben függhet ő is, éppen úgy... István úr is Krisztushoz állott, s így a Döli helye is csak ott lehet mellette. Talán mert hű volt urához, most befogadják őt is abba a túlsó hazába, melyről János atya annyi gyönyörűséget tudott mondani. Majd várni fogja ott István urat, s aztán továbbszolgálja örökké... És egyszer tán Bogárka is megérkezhetik oda. Kérelmezni fogja, s tán könnyörülnek. Ott legalább nem szakíthatják el őket egymástól. S milyen szép lenne, ha Bogárka meg az ifjú nagyszonyt szolgálhatná, majd ha az is felkerül.

Csak jöjjön már az a hóhér, s végezzen hamar.

Jön is már. Siető lépések roppannak felfelé, a meredeken. Brummogó beszéd. Valaki távozik, s egy másik belép a barlangba. A homályban csak folt az arca.

– Elküldtem! – lihegi kihagyó szusszal. A hangja ismerősnek tetszik valahonnan.

Kés villán a kezében. A kötél nyisszantva hull szét Döli lábairól. Az ember fordítja, s a kezeit szabadítja fel.

– Eredj! – mordul reá. – De sebesen. Györ úr elindult, s alig előzhettem. Nem öltél meg akkor... Azért...

Döli megérti, hogy az íjász. Feltápáskodik, kezét nyújtja:

– Gyere velem István úrhoz. Ott az igazság, neked is.

– Menj csak. Ma éjjel Koppány úr beszélget István úrral. Döli csak karon ragadja, s értetlenül bámul rá.

– Ostoba németekre bízta magát! – kaccan az íjász.

– Most már mindegy, úgyse segíthetsz. Idecsődítette a várból a hadat, erre a tréfára, az a német gebe. De Koppány úr még ma hajnalban átment a hadi úton, s a hegyeken át most már ott van a várban, elszánt legényekkel.

Rémület nyilallt Döli szívébe. Fordult, s rohant le a csapásra, ahol társai maradtak a lovakkal. Ott is találta őket, a csizmájuk talpa kiállt a lapuk közül, ahová behányták őket. De a lovakat elvitték.

Mikor ér ő oda a hadhoz, gyalog, sötétben!

S mi lesz István úrral addig?

– Krisztus, segíts! S te, kicsi szent, aki ott vagy már, világíts orcáddal! – kiáltott fel az égre.

S nekiiramodott, zúzott inaival.

Órák teltek bele, mire tépetten, félőrülten Veczelin elé esett.

A vezér felbődült, mint a taglózott bika, mikor megértette, mit hebeg.

Vagy száz emberrel s a lovagokkal vágattak a vár felé, ahogy összeszedhette őket hirtelen.

A vár titokzatosan lapulva hallgatott a sötétségben.

✓ A nagyúr éjfél körül, csendesen halt meg Sarolt karjai közt. Este magánál volt még, s Istvánról és Gizelláról beszélt megnyugodva.

– Nemhiába imádkoztál, Gyönyörű! – simogatta a ráhajló fejet.

Az asszony föllélegezve intett. Bizonyos volt már fölé ő is. Nem hatalmi szerződés, nem. Szívbeli, örök egyesülés. István nem azt kapta a társában, amire ő szorongva gondolt. Egészen mást. Sokkal többet. Mindent...

– Végre, cselekedhetik! – mormolta a nagyúr.

– Akarod látni? – kérdezte Sarolt.

A fejedelem kis mozdulattal nemet intett. Sarolt is erre gondolt. Minek?... Ők mindent megmondtak már. Elvégezték. Elég lesz fölriasztani a megtalált boldogság rövid alomból akkor is, ha már kötelesség. Hiszen, úgy lehet, azonnal kardot kell kötnie.

Tört, apró szócskákat kivéve, ők se beszéltek többet egymással.

Aztán lassan hűlni kezdett a kéz a kezében. Halkuló, távolodó koppanásokkal osont el az élet, s egyszer, gyöngé hördülés után, időtlen csend...

Sarolt mellében zsibbadó hideg terjedt szét. Jégdarab függött már csak odabenn, értelmetlenül. Nincs egyéb, csak az utolsó kötelesség.

Reggelig még egyedül akar maradni vele. Elsuttogni neki, megértetni, hogy mit s miért izen Koppánynak.

És reggel Istvánt győzni meg, hogy a vérontást elkerülni csak így lehet. Csalás?... A vérszopó tigris verembe édesgetni?... Az. De a hűség csalása. Meg kell próbálnia. Koppány gyújtogat, öl máris. Itt settenkedik az erdőkben, prédájára lesve. Eléje kell menni, neki, egyedül... A kard elé magát, valahogy...

Lenn valami fojtott dobogás... Elnyomott zaj...

A súlyos kárpitokon túl, a nagy teremben, igen, ott... sikkantást szorítanak valakibe, s mintha zsákot dobának földre...

Fölugrott, kisiklott a függönyön át, visszahúzta. Átszaladt az előszobán, félrerántotta az ajtószőnyeget, s dermedten állt meg az ebédlőpalota küszöbén. A szőnyeg kicsúszott erőtlen kezéből, suhanva csapódott helyére.

Az éjjeli mécses bizonytalan fényében három férfi csillanó, meztelen kardokkal. S a vénasszony széttárt karokkal elnyúlva a falmelletti tsergés pad előtt.

– Koppány! – sikoltott Sarolt az előlépő férfira. – Itt?...

Mellében valami rendítő zuhogás s az agyában sebes vilám cikázik...

– Felébred a nagyúr!... – szakad ki a száján, mintha parancs kényszeritené. S kezével kapkod a föltoluló gondolat felé, hogy megragadja.

Koppány farkasfogait villogtatta dühös morgással:

– Egy lépést, Sarolt, és nem ébred fel többet. Azt hitted, megcsalhatok? Számadásra jöttem.

– Az örök!... – dadogta Sarolt.

– Többet meghaltak miattad – vigyorgott Koppány.

– De vannak, akik jobban szeretnek élni. Azt hiszed, mindenki a tiéd, aki körülötted lebzsel?... S az ostoba németjeid!... Ládd-e, hosszú orránál fogva ráncigáltam el innen azt a Veczelint, minden barmával... S én itt vagyok, a he-

gyekből, ahonnan nem is álmodtátok... Csak merni kell, Sarolt!... – Kifelé intett: – Nézz csak oda!... A mécses ég... Ott párzanak, a fiad s a nőténye!...

– Te! – szisszent Sarolt. – Megtiltom!...

– Meg?... Farkasok őrzik a szeretkező báránkáidat!...

Az én legényeim... Mire neszelnék azok?...

Sarolt a falhoz tántorodott. Forgott vele a világ.

– Mit akarsz? – dadogta.

– Engem nem lehet büntetlenül megcsalni!

– Nem... nem csaltalak meg – suttogta az asszony.

– Megmagyarázom... De nem itt... A nagyúr... minden pillanatban... szólíthat... kijöhet... – Hirtelen közel lépett hozzá, s az arcába lehelte: – Mindent el akarsz rontani, Koppány?...

– Hallgass, átkozott boszorkány! – sutorogta a férfi.

– Többször nem!... Mindent tudok... Semmit se magyarázz!... Eladtad az országot hitvány bérért: a fiad árnyék-hatalmáért. A szabadságunkat, a bőrünket, te... te...

– Nem igaz... nem igaz!... Hogy magyarázzam meg?...

– Nincs időm. Velem jössz. Visszük a fiadat is. Vagy a fejét, ha nem akar jöni. Azt pedig – intett a függöny mögé – rákényszerítjük, hogy adja ide a kardot... Nem fogja megtagadni, különben...

– Megölöd?

– Nem nyúlok beteg emberhez, ha nem muszáj. Majd megízenem, hogy nálam vagytok vendégségben, s ha elküldi a kardot, viszont fog látni. S ha nem, akkor is... de csak a fejeteket... Megérti, ugye?

Sarolt lehuntya a szemét. Most látott mindent. Rettenelesen kínlódott... Egy gondolatot!... Egy gondolatot!...

– Gyere! – hördült Koppány, elrántva a függönytől. – Ne merj kiáltani. Az utolsó lesz! – Nekiszegezte a kardot.

– Csak egy pillantást adj nekem... négy szemközt, Kop-

pány... Esküszöm, mindent megértesz... Borzasztó tévedés ez... Elrontod, amit... – S hirtelen a füléhez hajolva, forró hangon súgta bele: – Amit kettőnknek építettem!... Nem érted?... Ezek előtt nem lehet! – Kitágult boszorkányszemekkel nézett a szemébe, s széthúzódtak piros ajkai.

A kézszorításra, mely a szavaknak vérlobbantó értelmet adott, megtántorodott a vad bölény.

– S az urad, Sarolt?...

Az asszony fátó pillantást vetett a függönyre. Minden vére a szívének zúdult, s kővé vált az arca. Megrázkódott, s mosolygott már:

– Megmondom... altatót adtam... S hogy higgy nekem, mindent!...

Koppány lendülő karral fordult társainak:

– Ki!

Azok morogva takarodtak.

Vadul vetette magát az asszonyra, s felkapva, mint a pelyhet, a csergés pad felé dobban. Szemein vérköddel, belebotlott a vénasszony holttestébe, s amint megtántorodott, a fehér menyét kisiklott a derekát törő szorításból.

– Várj!... Nem itt!... Lehetetlen!...

– Ne játszódj velem, te! – lihegte az óriás. – Most!...

Sarolt térdre esett s átfogta a lábait:

– Hallgass rám!... Ez rettenetes... Holttest van itt!

– Úgy? Akkor hát... – Fölrántotta a földről, s kifelé húzta, a lépcsőnek.

– Te nem tudod... mit akarok... mondani! – kapaszkodott kétségbeesetten Sarolt mindenbe. – Csak egy napot kérek... Csak holnap estig várj!...

– Mire? – torpant meg Koppány.

– Hogy nagyúr légy... s én az asszonyod! – Kimondta, elfúló torokkal.

Koppány sötét arccal mordult:

– Nem játszunk!...

– Esküszöm, hogy nem... Komoly vagyok, mint a halál... Az életemre, Koppány: ha egy napot engedsz, holnap este előtt megtudod: a nagyúr nem él!

– Te!... Ezt, te!... Ostoba!... Ha megölnéd, nem lehetnél az asszonyom; s én nem lehetnék nagyúr. Fejedelmet csak harcban lehet megölni, s csak én!...

De mégis elengedte a karját. A gondolat megütötte. S az asszony szája kísérteties mosolyra húzódott:

– Bizánci volt az anyám – sziszegte az arcába. – Erdélyből jöttem én... Tudok olyan italt keverni... Nem hagy nyomot... Soha senki se tudja meg... Halálos beteg ügyis. Itt mindenki várja, hogy akármelyik pillanatban...

Hirtelen a nyakára fonódott, szenvedélyesen tapadt hozzá egész testével:

– Vak vagy te?... Nem érzed?... Egy nap is sok már nekem... Én úgy, úgy...

Magához rántotta Koppány szilaj öleléssel... Aztán hirtelen maga elé taszította. Már-már kialvó gyanú lobbant szédülő agyában:

– S a fiad, Sarolt?

Az asszony lehunyta a szemét. Villámgyorsan gondolkodott.

– Te nem láttad a feleségét – kacagott fel halkán, gonoszul.

– Nem is vagyok kíváncsi rá! – rándított a vállán Koppány gyanútlanul.

Nem vette észre az elvillanó mosolyt, mely végigvonaglott Sarolt száján:

– Ez az!... Ha láttad volna, nem kételkednél bennem... Az ugyan nem nyerte meg Istvánt az idegenbarátságnak! Lángol'a dühtől, hogy megcsúfolták a németek. Nem lesz jobb katonád ellenük, mint ő!...

– Hogy... miért?...

– Ezt tartogattam én neked, s szinte elrontottad, látod!

– suttogta Sarolt édes szemrehányással törleszkedve hozzá.
– Szívesen lemond a fejedelemségről, ha megengeded, hogy ő vezethessen hadat a bajor hercegre!...

– Sarolt... ez...

– Igen, igen!... Mondtam neked előre, emlékszel?... Bele kellett egyeznem ebbe a házasságba, mert a nagyúr csak így remélt segítséget ellened... mert rettenetesen féltőled... miattam is... De a sors nekünk segített, Koppány!... Az idegen asszony csúf, csúf, csúf, mint az éjszaka, vén, púpos, kancsal, dadog... Csak fátyol alatt mert mutatkozni, s István gyűlöli!... Elzárta mindenki elől, se reggel akarja hazavinni, a nagyúr halála után!... Ó, Koppány!...

Kimerülten, lihegve dőlt hozzá, s görcsösen kapaszkodott meg a karjában.

– Sarolt!... Ha hihetem... ha igaz!...

– Hol a sereged?... Bizonyítékot kapsz! – Pihegő keblét odaszorította Koppány dörömbölő mellére.

– Böszpöremet zárja körül hajnalban egy része. Hogy hátba ne kaphasson Csanád. A más része előrenyargal a hadi úton, erre. S én a magammal hozottakkal szintén a hadi útra térek, lennebb. Addig nyargalok vissza, amíg találkozunk. Holnap, alkonyattájt, úgy gondoltam. S azt hittem, viszlek... Ott vártam volna be a nagyúr válaszát...

– Ide hallgass!... István fog odamenni hozzád az udvari emberekkel, s viszi a kardot... Gyászszászló fog előtte nyargalni. Ez lesz a jel, ebből tudhatod, hogy a nagyúr halott... S hogy jöhet az én fejedelmem!...

– Add zálogát! Add!... A forrásnál ígérted!...

– Menj, hogy jöhess!... Menj, hogy könnyebb legyen... nekem!...

– Add zálogát!...

Sarolt kebléből felsírt valami. Vagy felkacagott? Ki tudná megkülönböztetni a halál borzongását a kéj remegésétől?

Odaadta a száját. . .
Rázkódva meredt utána, s a falhoz tántorodott. Kezé té-
tován tapogatott, lecsúszott, s ő egy jájdulással összeesett.
Valaki karjaira emelte, szólongatta, csókolta a szemeit.
– Anyám! – hallotta István hangját.
Végtelen fáradtsággal nyitotta fel ólomnehéz szemhéjait.
Szürkült a hajnal.
Fülei lassanként befogadják a lennről beszűrődő zsvajt,
az izgatott futkosás, kiáltozás, düh és öröm lármáját.
Veczelin csörtet fel a lépcsőn:
– Későn jöttünk. . . A testőrök egy része halott, más része
hiányzik. . . De ellenség sehol. . . Mi volt itt? . . .
Sarolt már a padon fekszik, s görcsösen öleli magához a
feléje hajló István nyakát.
– Koppány járt itt – didergi. – Elküldtem . . .
István s Veczelin értelmetlenül bámulnak reá.
– S apám? – szakad ki a kiáltás Istvánból.
Sarolt lassan felemelkedik. Istvánhoz dől. A kezéért tapo-
gat.
– Menjünk be hozzá – rebegi. – A kardjáért. ✓

HATODIK FEJEZET